

Nr 131

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till arkiv, bibliotek, museer och akademier m. m. samt till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, (punkterna 21, 33, 56, 58, 59, 60, 63 och 64 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1960), föreslagit riksdagen att anvisa vissa anslag till arkiv, bibliotek och museer samt akademier m. m.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft vissa i anslutning till respektive anslagspunkter i det följande redovisade motioner.

Vidare har Kungl. Maj:t i samma proposition under åttonde huvudtiteln (punkt 139, s. 283) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter ett reservationsanslag av 17 885 000 kronor.

Härjämte har Kungl. Maj:t i samma proposition under kapitalbudgeten (bilaga 30, punkterna 14 och 15, s. 26 och 27) föreslagit riksdagen att, likaledes i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna

till Statens lånefond för universitetsstudier ett investeringsanslag av 10 300 000 kronor samt

till Allmänna studielånefonden ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 89, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 mars 1960, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1960/61 anvisa

till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 17 865 000 kronor,

till Statens lånefond för universitetsstudier under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 10 600 000 kronor,

till Allmänna studielånefonden under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 10 200 000 kronor.

I samband med behandlingen av propositionen nr 89 har utskottet förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka, såvitt nu är i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1960/61;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 586) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 720), i vilka motionärerna — med upprepande av avslagsyrkande i motionerna I: 259 och II: 317 i vad avser naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter — hemställt, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 89 måtte besluta att studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna erhåller rätt att söka statsgaranterat studielån;

dels en inom första kammaren av herr *Bergman* (I: 587) väckt motion, vari hemställts att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 89 måtte besluta att Valands konstskola upptages i förteckningen över de skolor för högre konstnärlig utbildning, vilkas elever skall vara berättigade att erhålla naturastipendier samt räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 588) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 734), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 89 måtte uttala, att inom ramen för anslaget till naturastipendier ett ökat antal delstipendier utdelas i syfte att åstadkomma en uppmjukning av behovsprövningskraven i enlighet med vad i motionerna anförts, samt även i övrigt beakta vad som framhållits i fråga om det nu förevarande förslagets provisoriekaraktär.

Beträffande motiveringarna för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas till motionerna I: 259, II: 720, I: 587 och II: 734.

Utskottet kommer att i ett första avsnitt redovisa de inledningsvis berörda anslagen till arkiv, bibliotek och museer samt akademier m. m. även som — vilket också inledningsvis förutskickats — de i anslutning till anslagen väckta motionerna.

I ett andra avsnitt kommer därefter att redovisas propositionen nr 89 angående anslag för budgetåret 1960/61 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter, statens lånefond för universitetsstudier samt allmänna studielånefonden ävensom utskottets ställningstaganden till propositionen jämte i ämnet väckta motioner.

Avd. I. Vissa anslag till arkiv, bibliotek och museer samt akademier m. m.

1:o) **Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 21, s. 37—43 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 245 500 kronor, innebärande en anslagshöjning med 103 500 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), i vilka — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 145 500 kronor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 259.

Departementschefen har ansett det lämpligt att i förevarande sammanhang upptaga till behandling frågan om *ökat stöd åt konst och musik*. Efter att först ha erinrat om att betänkanden med förslag till vissa åtgärder för främjande av det svenska konst- och musiklivet framlagts av 1948 års konstutredning och 1947 års musikutredning (SOU 1956: 13 respektive SOU 1954: 2), vilka förslag i huvudsak tillstyrkts i yttranden av ett flertal myndigheter och organisationer, har departementschefen (se s. 37—40) lämnat vissa kommentarer till dessa förslag.

Departementschefen har härefter för egen del anfört och föreslagit följande.

»Det råder ingen tvekan om att ett stort antal konstutövare i vårt land lever och arbetar under otillfredsställande ekonomiska villkor. Den standardförbättring, som numera allt flera folkgrupper kommit i åtnjutande av, har i otillräcklig grad kommit dessa yrkesutövare till del. En i eminent mening kulturskapande yrkesgrupp har, kan man säga, ställts på undantag, medan övriga grupper i stigande omfattning tillgodogjort sig standardhöjningens materiella fördelar. Det skulle bli olyckligt för vårt kulturliv, om skillnaden i fråga om levnadsvillkor mellan flertalet konstutövare och övriga bleve så stor, att konstnären eller tonsättaren i gemen tvingades att dagtinga med sitt konstnärliga samvete och avstå från vad han känner vara sin egentliga uppgift.

Den mindre tillfredsställande situation, i vilken ett flertal konstutövare befinner sig, framstår än mer påtaglig då man beaktar, att de under sin utbildning ej har samma förmåner som flertalet av dem som bedriver högre studier. De studerande vid universitet och högskolor har tillgång förutom till räntefria studielån och studielån med statlig kreditgaranti jämväl till naturastipendier. De ungdomar som studerar vid våra högre skolor för konstnärlig verksamhet åtnjuter inte samma förmåner. Därtill kommer att undervisningen vid konst- och musikhögskolorna ej är tillförsäkrad lika goda resurser som undervisningen vid universitet och högskolor i övrigt.

För att i stort förbättra villkoren för våra konstnärliga yrkesutövare är det av vikt för det allmänna att nu öka sina insatser till förmån för konst och musik. Insatserna måste som framgår av det föregående göras i många former. Ett ökat stöd på dessa områden bör genomföras successivt och därvid med koncentration på ett mindre antal åtgärder. Det synes mig naturligt att man i första hand främst koncentrerar de ökade insatserna på ett stöd åt konstutövarna under deras utbildning, dels genom att starkt förbättra de studiesociala förmånerna för de studerande, dels genom att förstärka undervisningsresurserna. Bland de åtgärder, som bör komma i främsta rummet, bör enligt min mening även vara en ökad stipendiegivning åt utövande konstnärer och tonsättare. Vidare finner jag det angeläget, att staten redan nu ökar sin inköpsverksamhet för att därigenom även bidra till förbättring av utkomstmöjligheterna för de utövande konstnärerna.

De unga människor som vill ägna sig åt konstnärlig verksamhet måste, som jag nyss antytt, nu beredas samma förmåner som annan studerande ungdom under studietiden. Jag kommer därför senare att förorda, att särskild proposition förelägges årets riksdag om införande av *studiestipendier* jämväl för bland andra de studerande vid konst- och musikhögskolorna.

I syfte att förstärka *undervisningsresurserna vid konst- och musikhögskolorna* kommer i det följande att framläggas olika förslag. Sålunda kommer jag att förorda återbesättande av en sedan 1941 vakantsatt professur i målning vid konsthögskolan. Anslagen till undervisningsmateriel m. m. föreslås bli uppräknade. Jag ämnar också föreslå en sådan utökning av musikhögskolans resurser, att högskolan därigenom beredes fullgoda resurser för utbildning av omkring 170 elever. Jag avser även att framlägga förslag om förstärkta undervisningsresurser vid musikkonservatoriet i Göteborg.

Såsom jag framhållit, är det angeläget att det nuvarande *stipendiestödet åt de utövande konstnärerna och tonsättarna* förstärkes. Jag förordar därför, att den nuvarande medelsanvisningen till dessa båda ändamål från och med nästa budgetår fördubblas. Vid bifall härtill bör såväl den under reservationsanslaget till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m. uppförda anslagsposten till stipendier som anslaget till

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier m. m. höjas från 40 000 till 80 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter förslag av vederbörande myndigheter och organisationer, meddela närmare föreskrifter beträffande stipendiernas fördelning och utdelning ävensom de bestämmelser i övrigt som må finnas erforderliga.

En annan form för att stödja konstnärlig verksamhet är, som jag redan antytt, att bereda *ökade arbetsmöjligheter åt svenska konstnärer* och ökad avsättning av deras alster. Statsmakterna bör enligt min mening medverka härtill genom att öka sina insatser i fråga om inköp av konst för olika ändamål. I anslutning till vad jag tidigare anfört finner jag det vara nödvändigt att därvid i första hand koncentrera stödet på en förstärkning av nationalmuseets möjligheter att förvärva modern svensk konst. Jag föreslår därför, att de under förevarande anslag uppförda anslagsposterna till inköp av konst för deposition och för inlösen av svenska konstnärers arbeten, nu tillhoppa 66 800 kronor, uppräknas med sammanlagt 75 000 kronor. I anslutning till konstutredningens förslag förordar jag därjämte att för nästa budgetår anvisas ett belopp av 25 000 kronor till inköp av modern svensk konst för konstbildningsorganisationernas vandringsutställningar. Sistnämnda belopp bör uppföras såsom en särskild anslagspost under förevarande anslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörande myndigheter och organisationer framdeles meddela närmare föreskrifter beträffande dispositionen av här berörda anslagsposter.

Med hänsyn till att frågan om de här avsedda studiesociala åtgärderna ännu ej är slutligt beredd, är det nu inte möjligt att exakt ange slutsumman av de anslagshöjningar som för nästa budgetår fordras för att genomföra samtliga de åtgärder, jag här berört. Den i riksstatsförslaget inräknade utgiftsökningen för ifrågavarande olika ändamål uppgår till sammanlagt omkring en miljon kronor.»

Beträffande nu ifrågavarande anslag har, utöver vad departementschefen enligt vad nyss redovisats förordat, föreslagits, att anslagsposten till avdelningen för handteckningar och gravyrer i överensstämmelse med museichefens förslag uppräknas med 1 500 kronor samt att anslagsposten till biblioteket ökas med 2 000 kronor.

Utskottet. Såsom av det föregående framgår har departementschefen under förevarande punkt framlagt förslag till ökat stöd åt konst och musik, berörande förutom detta jämväl vissa i det föregående redovisade anslag.

De åtgärder i stödjande syfte, som nu förordas, är följande. Införande av naturastipendier för bland andra de studerande vid konst- och musikhögskolorna, förstärkning av undervisningsresurserna vid dessa högskolor — bland annat förordas återbesättande av en sedan 1941 vakantsatt professur

i målning vid konsthögskolan — fördubbling av det nuvarande stipendiestödet åt de utövande konstnärerna och tonsättarna samt beredande av ökade arbetsmöjligheter åt svenska konstnärer och ökad avsättning av deras alster. I det senare syftet föreslås under här förevarande anslag en uppräknig med sammanlagt 75 000 kronor av anslagsposterna till inköp av konst för deposition och för inlösen av svenska konstnärers arbeten ävensom att ett belopp av 25 000 kronor anvisas till inköp av modern svensk konst för konstbildningsorganisationernas vandringsutställningar.

Utskottet hälsar med stor tillfredsställelse de initiativ departementschefen tagit genom de nu inledda åtgärderna på ifrågakvarande enligt utskottets mening mycket betydelsefulla avsnitt av kulturens område. Oaktat departementschefen för nästa budgetår koncentrerat sina förslag till ett mindre antal åtgärder torde dessa emellertid tillsammans vara ägnade att skänka vårt konst- och musikliv i stort välbehövlig stimulans. Utskottet vill därför livligt tillstyrka bifall till de av departementschefen framlagda förslagen.

Detta utskottets ställningstagande innebär, att utskottet icke ansett sig böra tillstyrka det i motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandet.

Mot bakgrunden av departementschefens tidigare återgivna uttalande om att ett ökat stöd på de nu aktuella områdena borde genomföras successivt förväntar utskottet för sin del, att vid anslagsavvägningarna för kommande budgetår allvarligt prövas, om utrymme kan beredas för ytterligare samhällliga insatser i konst- och musikbefrämjande syfte. Utskottet vill härvidlag bland annat erinra om att anslaget till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader alltsedan budgetåret 1953/54 oförändrat utgått med 200 000 kronor årligen och att utskottet, senast vid 1959 års riksdag vid behandlingen av detta anslag bland annat förutsatte (utl. nr 8), att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet om ytterligare statliga stödåtgärder till ifrågakvarande ändamål.

Vad departementschefen i övrigt anfört och förordat med avseende på förslaget om ökat stöd till konst och musik har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottets ställningstaganden till den föreslagna utsträckningen av det vid universiteten med flera läroanstalter tillämpade naturastipendiestödet till de studerande vid bland annat konst- och musikhögskolorna, kommer utskottet att närmare redovisa i nästföljande avsnitt av utskottets utlåtande.

Utskottet kommer att i det följande tillstyrka bifall till erforderliga medelsanvisningar på grund av vad nu förordats.

Vidkommande slutligen departementschefens övriga förslag under här ifrågakvarande anslag, innebärande uppräknig av två anslagsposter med sammanlagt 3 500 kronor, vill utskottet giva dessa förslag sin anslutning.

Under åberopande av vad sålunda anförs hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 245 500 kronor.

2:o) **Bidrag till musikhistoriska museet.** Kungl. Maj:t har (punkt 33, s. 51) föreslagit riksdagen att till Bidrag till musikhistoriska museet för budgetåret 1960/61 anvisa samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår eller 67 000 kronor.

Förslaget om oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår innebär, att departementschefen icke tillstyrkt förslag från musikaliska akademien om en anslagsuppräknig med 13 500 kronor. Akademiens förslag innebar, att befattningen som museiföreståndare (arvode 19 400 kronor) borde förändras till extra ordinarie tjänst i Ae 24, att årsarvodet åt en assistent borde höjas från 11 016 kronor till 15 384 kronor och att medelsanvisningen till omkostnader borde ökas med 1 686 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* (II: 126), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja det av Kungl. Maj:t förordade anslaget till Bidrag till musikhistoriska museet med 13 500 kronor, varigenom bland annat museets föreståndare kunde placeras i 24 lönegraden.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 126.

Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag om oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår. Utskottet vill emellertid i anslutning till vad utskottet anfört i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1958: 8 (punkten 31) ävensom mot bakgrunden av sitt ställningstagande vid behandlingen av föregående punkt till frågan om en ytterligare förbättring av stödet till bland annat den musikaliska verksamheten framhålla, att utskottet finner goda skäl tala för att museets föreståndare beredes en tryggare löneställning. Utskottet, som likväl icke är berett att tillstyrka bifall till det i motionerna I: 102 och II: 126 framställda yrkandet i bland annat detta syfte, förutsätter att Kungl. Maj:t så snart ske kan framlägger förslag i frågan.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 102 och II: 126, till *Bidrag till musikhistoriska museet* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 67 000 kronor.

3:o) Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar. Kungl. Maj:t har (punkt 56, s. 73—75) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 515 700 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), har — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte a) godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61 samt b) till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 468 700 kronor.

Beträffande motiveringen för förslaget får utskottet hänvisa till motionen I: 259.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag avser — förutom automatiska utgiftsökningar — anvisande av medel för återbesättande av den under punkten 1 omnämnda professuren i målning ävensom inrättande av en assistenttjänst i Af 15—Ae 19 vid arkitekturskolan.

Utskottet, som hänvisar till vad utskottet under punkten 1 anför i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökat stöd åt konst och musik, tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under nu ifrågavarande punkt och har alltså icke ansett sig böra biträda de i motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandena.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga,

a) godkänna följande avlöningsstat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	318 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	63 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	61 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	64 800
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	7 500
	Summa kronor 515 700

b) till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan*: *Avlöningar* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 515 700 kronor.

4:o) **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 58, s. 76 och 77) föreslagit riksdagen att till detta ändamål anvisa ett reservationsanslag av 66 000 kronor, vilket är 8 000 kronor mer än för innevarande budgetår.

Departementschefen har beträffande den föreslagna anslagshöjningen erinrat om vad han tidigare anfört beträffande ökat stöd åt konst och musik (se punkt 1 i det föregående).

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och hemställer,

att riksdagen må till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 66 000 kronor.

5:o) **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 59, s. 77 och 78) föreslagit riksdagen att till detta ändamål anvisa ett reservationsanslag av 127 400 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 47 200 kronor.

I de båda under punkten 1 redovisade likalydande motionerna (I: 259 och II: 317) har — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 80 200 kronor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 259.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag avser i överensstämmelse med vad som förordats i samband med förslaget om ökat stöd åt konst och musik — jfr punkten 1 i det föregående — en höjning av anslagsposten till stipendier med 40 000 kronor. Härjämte har föreslagits anvisande av medel till ytterligare ett utlandsstipendium om 7 200 kronor.

Utskottet, som hänvisar till vad utskottet under punkten 1 anfört i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökat stöd åt konst och musik, tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande förslag och har alltså icke ansett sig böra biträda det i motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandet.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Stipendier m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 127 400 kronor.

6:o) Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar.
Kungl. Maj:t har (punkt 60, s. 78—83) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för musikalska akademien med musikhögskolan, som föranledes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för musikalska akademien med musikhögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 676 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag avser bland annat anvisande av omkring 52 000 kronor för vissa närmare angivna ändamål i avsikt att bereda fullgoda resurser för utbildning av omkring 170 elever vid högskolan. Förslaget här-om har även redovisats under punkten 1 i det föregående. Sammanlagt innebär Kungl. Maj:ts förslag beträffande nu ifrågavarande avlöningsanslag en höjning med 104 000 kronor.

Utskottet, som hänvisar till vad utskottet under punkten 1 anfört i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökat stöd åt konst och musik, tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under nu förevarande punkt samt hemställer,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de änd-

ringar i personalförteckningen för musikaliska akademien med musikhögskolan, som föranledes av vad departementschefen anförde;

b) godkänna följande avlöningsstat för musikaliska akademien med musikhögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	695 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	6 100
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	772 800
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	179 800
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, förslagsvis	21 400
Summa kronor	1 676 000

c) till *Musikaliska akademien med musikhögskolan*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 676 000 kronor.

7:o) **Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 63, s. 85) föreslagit riksdagen att till detta ändamål anvisa ett anslag av 80 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 40 000 kronor.

I de båda under punkten 1 redovisade likalydande motionerna (I: 259 och II: 317) har — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 40 000 kronor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 259.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag avser i överensstämmelse med vad som förordats i samband med förslaget om ökat stöd åt konst och musik — jfr punkten 1 i det föregående — en fördubbling av det nuvarande stipendiestödet åt de utövande tonsättarna.

Utskottet, som hänvisar till vad utskottet under punkten 1 anförde anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökat stöd åt konst och musik, till-

styrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under nu ifrågavarande punkt och har alltså icke ansett sig böra biträda det i motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandet.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 80 000 kronor.

8:o) **Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg.** Kungl. Maj:t har (punkt 64, s. 85) föreslagit riksdagen att till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 135 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 35 000 kronor.

I de båda under punkten 1 redovisade likalydande motionerna (I: 259 och II: 317) har — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Utskottet, som anser det angeläget att musikkonservatoriet i Göteborg erhåller det av Kungl. Maj:t föreslagna ökade stödet till sin verksamhet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och har alltså icke ansett sig böra biträda det i motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandet om oförändrad medelsanvisning.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 135 000 kronor.

Avd. II. Vissa anslag till naturstipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m.

I propositionen nr 89 har efter en allmän inledning (s. 3—5) lämnats en redogörelse för nuvarande studiesociala stödformer, (s. 5—9). Härefter har — under den sammanfattande rubriken Naturstipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter — redovisats dels garantilånenämndens förslag om ökat antal sådana stipendier åt nu stipendieberättigade grupper av studerande, dels ett förslag från studiesociala utredningen om naturstipendier m. m. åt studerande vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning jämte över detta förslag avgivna yttranden, dels ock slutligen

frågor om naturastipendier åt studerande vid jordbrukets högskolor samt rätt till studiesociala förmåner i annat nordiskt land, m. m. Till sist har behandlats två andra studiesociala stödformer, nämligen statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden.

Utskottet ämnar nu först till behandling upptaga frågan om anslag för budgetåret 1960/61 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter jämte de inledningsvis redovisade, i anslutning härtill väckta motionerna. Därefter kommer utskottet att redovisa sina ställningstaganden till förslagen i propositionen om investeringsanslag för samma budgetår till statens lånefond för universitetsstudier — jämte till detta anslag hänförlig motion — samt allmänna studielånefonden.

1:o) **Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.** Kungl. Maj:t har (prop. nr 89, s. 38—46) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 865 000 kronor, innebärande en anslagsökning med 6 415 000 kronor.

Departementschefen har inledningsvis anfört att det enligt hans mening föreläge ett klart behov av en ytterligare utbyggnad av det studiesociala stödssystem, som fått sin principiella utformning genom beslut av 1950 års riksdag. Därefter har departementschefen framhållit bland annat följande med avseende på garantilånenämndens förslag om ett ökat antal stipendier åt nu stipendieberättigade grupper av studerande.

De riktlinjer som beslöts av 1950 års riksdag rörande stipendiestödet till universitets- och högskolestuderande samt studerande vid socialinstituten har stegvis realiserats under det gångna årtiondet. Den senaste etappen i denna utbyggnad utgör det av 1957 års riksdag fattade beslutet om nya stipendier till 26 procent av en årgång nyinskrivna. Den 26-procentiga stipendieringen innebär emellertid i dagens läge icke, att den ursprungligen uppställda målsättningen därmed är helt förverkligad. Det har nämligen icke visat sig möjligt att sänka studielämplighetskravet till den från början avsedda Ba-gränsen. Den nivå som nåtts motsvarar omkring 3,5 i genomsnittligt studentbetyg, d. v. s. mitt emellan Ba och AB i en betygsskala där vitsordet B har värdet 2, vitsordet Ba värdet 3 och vitsordet AB värdet 4. Detta beror främst på att socialgruppsfördelningen bland de universitets- och högskolestuderande — glädjande nog — förskjutits mot en ökad rekrytering av studerande från socialgrupp III.

Både garantilånenämnden och SFS har vid tidigare tillfällen framhållit, att tillgängliga undersökningar tyder på att stipendiebehovet numera ligger avsevärt över vad som svarar mot en stipendiering av 26 procent av de nyinskrivna. Garantilånenämnden har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 beräknat kostnaderna för en utvidgad stipendiering, innebärande att de som har minst Ba i genomsnittligt studentbetyg och som uppfyller

nu tillämpade ekonomiska behovskriterier kan stipendieras. Enligt garanti-länenämndens beräkningar skulle en sålunda utvidgad stipendiering för närvarande få till följd, att 47 procent av en årgång nyinskrivna skulle bli stipendieberättigade. Kostnaden för ifrågavarande utvidgning beräknas av nämnden för nästa budgetår till 3 400 000 kronor. Verkställda beräkningar, som delvis utförts på grundval av nytt material rörande betygsfördelningen inom olika studentårgångar, bestyrker i stort sett det resultat nämnden kommit till rörande stipendiebehovet. Den av nämnden framräknade kostnaden torde ligga något i överkant och synes därför även kunna inrymma det ökade medelsbehov, som kommer att bli följden av den stipendiering av de studerande vid jordbrukets högskolor, varom jag avser att i det följande framlägga förslag.

Vid sina beräkningar av det sammanlagda medelsbehovet till naturastipendier nästa budgetår har garantilänenämnden utgått från ett genomsnittligt belopp per stipendium av 2 450 kronor. Nämnden har i första hand räknat med 7 940 000 kronor, avseende 3 240 fortsatta stipendier. Vidare har nämnden vid sin beräkning av kostnaderna för en utvidgad stipendiering kommit fram till att ett belopp av 8 860 000 kronor erfordras för 3 620 nya stipendier. Härav kommer, som förut nämnts, en sänkning av betygskravet att medföra en ökad kostnad av 3 400 000 kronor. Jämfört med innevarande budgetår innebär garantilänenämndens förslag, att antalet nya stipendier skulle komma att öka med drygt 1 700, varav drygt 300 föranleds av studentantalets ökning och återstoden av den förordade utvidgningen av stipendieringen.

Även SFS har i sin skrivelse utgått från en sänkning av meritkravet till Ba i genomsnittligt studentbetyg. —

Ett flertal studentstatistiska undersökningar har givit vid handen, att någon avgörande skillnad i studieförutsättningarna icke föreligger mellan å ena sidan den grupp studenter, som har ett genomsnittligt studentbetyg av 3,0—3,4, och å andra sidan den grupp, som har ett genomsnittligt studentbetyg av 3,5—3,9. Studieavbrottsfrekvensen samt studieresultaten är sålunda i stort sett lika för de båda grupperna. Den av nuvarande anslags-tilldelning betingade meritgränsen utestänger följaktligen ett stort antal studielämpade studenter från möjligheten att erhålla statsstipendium. Denna omständighet i förening med angelägenheten av att rekryteringen till högre studier icke hämmas av ekonomiska skäl talar enligt min mening för en utvidgning av stipendieringen till att i princip omfatta samtliga de studerande, som uppfyller de nu tillämpade behovskraven och som har minst Ba (3,0) i genomsnittligt studentbetyg eller häremot svarande kvalifikationer för den som icke avlagt studentexamen. Vid nuvarande fördelning av de studerande på skilda inkomstgrupper torde en sådan utvidgning kunna åstadkommas, om 47 procent av en årgång studerande erhåller stipendium. Sker en ytterligare breddning av rekryteringsunderlaget till ekonomiskt mindre bärkraftiga samhällsgrupper kommer gruppen stipendieberättigade självfallet att öka. För de närmaste åren finner jag det angeläget, att en stipendiering av omkring 47 procent av de studerande successivt genomföres. Därmed tages alltså ett mycket stort steg i syfte att ytterligare demokratisera utbildningsmöjligheterna i vårt land.

Garantilänenämndens förslag innebär, att å ena sidan fortsatt stipendium under läsåret 1960/61 beviljas alla därtill berättigade stipendiater samt att å andra sidan nya stipendier beräknas för 47 procent av de ny-

inskrivna. Jag förordar, att medel till naturastipendier för nästa budgetår anvisas till det av garantilånenämnden angivna antalet hela stipendier.

Mot garantilånenämndens beräkning av genomsnittskostnaden under budgetåret 1960/61 för helt stipendium har jag icke funnit anledning till erinran.

Medelsanvisningen till bokstipendier torde i överensstämmelse med förslag av garantilånenämnden böra upptagas med oförändrat belopp, 9 700 kronor.

I detta sammanhang har departementschefen berört 1958 års besparingsutrednings förslag, vilket syftar dels till en omfördelning av det studiesociala stödet till de studerande vid universiteten och högskolorna i riktning mot en relativ ökning av antalet lån och en motsvarande relativ minskning av antalet naturastipendier, dels ock till en höjning av den ränta som efter studietidens slut utgår på lån från statens lånefond för universitetsstudier. Departementschefen, som bland annat erinrar om att de av honom föregående år tillkallade sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande studiesociala åtgärder på den högre utbildningens område m. m. — studiesociala utredningen — enligt sina direktiv bland annat har att pröva frågan hur avvägningen mellan olika direkta stödformer såsom stipendier och lån på lämpligaste sätt bör ske, har förklarat sig inte beredd att i anledning av besparingsutredningens förslag förorda några särskilda åtgärder.

Departementschefen har därefter behandlat frågan om en utvidgning av naturastipendiesystemet m. m. till att omfatta *studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna* samt därvid till att börja med anført i huvudsak följande.

Studiesociala utredningen har framlagt förslag om förbättrat studiesocialt stöd för de studerande vid statliga eller statsunderstödda läroanstalter för högre konstnärlig utbildning. Utredningen har bland annat genomfört en enkätundersökning rörande nämnda studerandes sociala och ekonomiska situation. Resultatet av undersökningen tyder på att i dessa hänseenden elevrekryteringen till läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning är i stort sett densamma som rekryteringen till universitet och högskolor. Eleverna vid de konstnärliga skolorna synes dock befinna sig i en särskilt prekär studieekonomisk situation. Utredningen har därför bedömt snara åtgärder i syfte att förbättra de ekonomiska förhållandena för ifrågavarande elevkategori som så angelägna, att utredningen tagit upp denna fråga till särskild behandling före den allmänna översyn av de studiesociala åtgärderna på den högre utbildningens område, som utredningen har i uppdrag att genomföra. Utredningen understryker därvid, att med hänsyn till nämnda allmänna översyn ett slutligt ställningstagande beträffande den ifrågavarande gruppen nu icke kan ske, varför utredningens förslag är att betrakta som ett provisorium. Förslaget innebär, att eleverna vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping i fråga om studiesocialt stöd dels anknyts till naturastipendiesyste-

met, dels erhåller rätt att söka räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Med hänsyn bland annat till förslaget provisoriska karaktär har utredningen icke nu ansett sig beredd att framlägga förslag syftande till att här ifrågavarande elevkategori erhåller rätt att söka statsgaranterat studielån.

Enligt departementschefens mening förelåge starka skäl för att omedelbart genomföra studiesociala stödåtgärder för de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna. Han tillstyrker därför, att naturastipendiesystemet från och med nästa budgetår i enlighet med de riktlinjer utredningen förordad införes vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid statsteaternarna i Göteborg, Malmö och Norrköping. Han delade vidare utredningens uppfattning, att det av praktiska skäl vore lämpligast att de studerande vid nämnda utbildningsanstalter, vilka nu hade möjlighet att söka räntefria studielån ur allmänna studielånefonden, från och med nästa budgetår finge rätt att söka sådana lån ur statens lånefond för universitetsstudier, detta bland annat med hänsyn till att sistnämnda lån, liksom naturastipendierna, beviljas av statsstipendienämnderna. Departementschefen förutsatte härvid, att statsstipendienämnderna vid prövningen av ansökningar om räntefria lån från elever vid här aktuella lärosäten, i den mån så vore möjligt, beaktade utredningens uttalande, att möjligheterna för ifrågavarande elever att erhålla räntefria lån icke borde försämrats. I likhet med utredningen vore departementschefen ej beredd att nu framlägga förslag om att de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna skulle få rätt att söka statsgaranterat studielån.

I anslutning härtill har departementschefen funnit det angeläget att understryka vad utredningen själv, liksom även flera remissinstanser, anfört rörande förslaget karaktär av provisorium. De av studiehjälpsnämnden i dess yttrande framförda synpunkterna på frågan om i vilka former det studiesociala stödet till här berörda elevgrupper borde utgå torde således komma att aktualiseras i samband med utredningens fortsatta överväganden, bland annat vid den översyn, som utredningen enligt givna direktiv hade att verkställa i fråga om den från utbildningspolitiska synpunkter alltmer viktiga gränsdragningen mellan de två huvudsystemen för studiesociala åtgärder. Utredningens slutliga förslag borde givetvis även innefatta ett ställningstagande till de av vissa remissinstanser resta invändningarna mot att de studerande ej nu föreslagits erhålla rätt att söka studielån med statlig kreditgaranti liksom även till de av några instanser berörda frågorna rörande principerna för avgränsningen av det studiesociala stödet inom såväl gruppen studerande vid högre konst-, musik- och teaterskolor — exempelvis beträffande Valands konstscola — som gentemot vissa övriga grupper av studerande.

I likhet med utredningen ansåge departementschefen, att den starka kon-

kurrensen bland de inträdessökande vid de konstnärliga högskolorna liksom även den ringa avbrottsfrekvensen borgade för att samtliga intagna elever uppfyllde föreskrivna krav på studielämplighet. Detta innebure, att den ekonomiska behovsprövningen bleve det utslagsgivande kriteriet vid stipendieutdelningen. Nämnade prövning borde ske efter samma normer som statsstipendienämnderna använde beträffande de universitetsstuderande. Mot utredningens uppskattning att cirka 60 procent av de studerande vid läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning härigenom torde bli stipendieberättigade funnes ingen anledning till erinran.

Utredningens förslag beträffande stipendietidens längd har departementschefen ansett sig böra biträda. Detta innebure, att statsstipendium skall kunna utgå i högst tre år till elever vid konsthögskolan, musikhögskolan och musikkonservatoriet i Göteborg samt i högst ett och ett halvt år till elever vid dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatern i Göteborg, Malmö och Norrköping. Med hänsyn till att studietidens längd varierade vid musikhögskolans olika avdelningar borde det ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, utfärda närmare bestämmelser rörande tiden för innehav av stipendium vid ifrågavarande högskola. I övrigt borde stipendium utdelas på samma villkor och efter samma regler som gällde för övriga naturastipendieberättigade studerande. Detta innebure bland annat, att statsstipendienämnderna vid handläggningen av ärenden som gällde elever vid berörda läroanstalter borde kompletteras med representanter för respektive lärar- och elevkårer på sätt utredningen föreslagit.

Utredningens förslag till övergångsbestämmelser av den innebörden, att vid första ansökningstillfället samtliga elever vid de här aktuella läroanstalterna skulle erhålla rätt att söka naturastipendium, biträdades av departementschefen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, meddela närmare bestämmelser om erforderliga övergångsanordningar.

Kostnaderna för naturastipendiesystemets införande vid här aktuella läroanstalter har av utredningen beräknats till 720 000 kronor för budgetåret 1960/61. Departementschefen har tillstyrkt, att medelsanvisningen under här förevarande anslag för nästa budgetår uppräknas med nämnda belopp.

Den ökning av investeringsanslaget till statens lånefond för universitetsstudier, som bleve erforderlig för nästa budgetår vid bifall till departementschefens förslag om att de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna skulle erhålla rätt att söka lån ur nämnda fond, uppskattades till i runt tal 300 000 kronor. Investeringsanslaget till allmänna studielånefonden torde i gengäld kunna minskas med motsvarande belopp.

Beträffande frågan om naturastipendiesystemets utvidgning till att omfatta *studerande vid jordbrukets högre läroanstalter* framgår av departementschefens redogörelse i ämnet bland annat följande.

I årets statsverksproposition har chefen för jordbruksdepartementet vid sin anmälan av förslagsanslaget till omkostnader vid skogshögskolan förordat, att de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna samt därjämte högre mejerikursen och högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet infogas i naturastipendiesystemet från och med budgetåret 1960/61. Bifall till ifrågavarande förslag innebär, att nu under nionde huvudtiteln utgående medelsanvisningar till kontantstipendier vid berörda läroanstalter kan minskas med sammanlagt i runt tal 155 000 kronor.

Jordbrukets högre läroanstalter är, med undantag för den högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet, redan såtillvida infogade i det studiesociala stödsystemet för det högre utbildningsväsendet i övrigt, att de studerande vid dessa läroanstalter äger rätt att söka statsgaranterat studielån och lån ur universitetslånefonden. Departementschefen har nu föreslagit, att naturastipendiesystemet från och med nästa budgetår införes vid lantbrukshögskolan, högre mejeri- och högre trädgårdskurserna vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Vid bifall till detta förslag borde medelsanvisningen under förevarande anslag höjas med 155 000 kronor.

Beträffande stipendietidens längd har departementschefen föreslagit, att tiden för innehav av stipendium sättes till högst tre år vid veterinärhögskolan, högst två år vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan, samt högst ett och ett halvt år respektive ett år vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet. I övrigt borde stipendium utdelas på samma villkor och efter samma regler, som gällde för övriga naturastipendieberättigade studerande. — Erforderliga övergångsbestämmelser borde enligt departementschefens uppfattning utformas så att möjligheterna att erhålla och innehava stipendium icke försämrades för dem som nu vore inskrivna vid de berörda högskolorna. Det finge ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, föreskriva härutinnan erforderliga övergångsanordningar.

Genom en resolution, antagen vid nordiska undervisningsministermötet i Oslo i februari 1959, har aktualiserats frågan om *rätt att inneha stipendium och lån vid studier i annat nordiskt land m. m.* jämte vissa andra frågor rörande utländska medborgares rättigheter i studiesocialt avseende.

Departementschefen har i enlighet med förslag av garantilånenämnden förordat, att rekommendationerna i den ifrågavarande resolutionen genomföres på så sätt, att svenska studerande bör få åtnjuta de studiesociala förmåner, som ges i Sverige, även vid sådana studier i annat nordiskt land, som icke har tillfällig karaktär och vilka bedrivs vid samma slag av högskolor, som angivits i vederbörande svenska författningar. I anslutning härtill har departementschefen vidare förordat, att universitets- och högskolestuderande från Danmark, Finland, Island och Norge, vilka är bosatta i Sverige och icke vistas här huvudsakligen i syfte att erhålla utbildning för att därefter återvända till hemlandet, likställes med svenska studerande i

studiesocialt hänseende. Slutligen har förordats, att den sistnämnda principen härutöver och på samma villkor genomföres även beträffande övriga utländska studerande. Bifall till sistnämnda förslag innebure bland annat att flyktningstudenterna, vilka för närvarande endast har tillgång till räntefria lån från statens lånefond för universitetsstudier samt studielån med statlig kreditgaranti, inbegrepes även i naturastipendiesystemet.

I enlighet med garantilånenämndens förslag borde ärenden beträffande sådana svenska studerande, vilka studerade i annat nordiskt land och vilka tidigare icke varit inskrivna vid svensk högskola, handläggas av statsstipendienämnden i Stockholm.

I likhet med garantilånenämnden har departementschefen ansett, att de merkostnader, som kan uppkomma för en svensk studerande vid studier i annat nordiskt land, i första hand bör täckas genom garantilån.

Beträffande de kostnader för stipendier och räntefria lån till utländska studerande, som kunde uppkomma vid genomförande av de här framlagda förslagen, syntes dessa vara av den storleksordningen att de kunde rymmas inom den i övrigt beräknade medelsanvisningen.

Med anledning av förslag av garantilånenämnden beträffande förvaltningskostnaderna vid statsstipendienämnderna har departementschefen tillstyrkt, att en tjänst som kontorist i Ae 9 inrättas vid var och en av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund och Göteborg samt en tjänst som kansliskrivare i Ae 10 vid statsstipendienämnden i Stockholm. Departementschefen har tillika biträtt garantilånenämndens förslag, att statsstipendienämnden i Stockholm erhåller rätt att anställa biträden i reglerad befordringsgång.

Till statsstipendienämndernas förvaltningskostnader har departementschefen beräknat ett belopp av 160 000 kronor för nästa budgetår, eller 10 000 kronor mer än för innevarande budgetår.

Slutligen har departementschefen tillstyrkt att anslagsposten till Kungl. Maj:ts disposition, från vilken huvudsakligen oförutsedda förvaltningskostnader är avsedda att bestridas, uppräknas med 10 000 kronor till 20 300 kronor.

Vid bifall till vad departementschefen i det föregående föreslagit, torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med $(7\,940\,000 + 8\,860\,000 + 9\,700 + 720\,000 + 155\,000 + 160\,000 + 20\,300 =)$ 17 865 000 kronor, vilket innebär en anslagsökning med 6 415 000 kronor. Det borde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, besluta om anslagsmedlens fördelning samt meddela i övrigt erforderliga föreskrifter rörande anslagets disposition.

Utskottet. Såsom av det föregående framgår innebär departementschefens förslag under förevarande anslagspunkt väsentliga förstärkningar av det statliga utbildningsstödet på den högre utbildningens område. I sina huvuddrag omfattar förslaget följande.

Naturastipendieringen utvidgas till att i princip omfatta samtliga de studerande, som uppfyller nu tillämpade behovskrav och som har minst Ba (3,0) i genomsnittligt studentbetyg eller häremot svarande kvalifikationer. Vid nuvarande fördelning av de studerande på skilda inkomstgrupper beräknas en sådan utvidgning medföra att cirka 47 procent av en årgång nyinskrivna studerande erhåller stipendier. För närvarande omfattar stipendieringen omkring 26 procent av en årgång nyinskrivna och studielämplighetskravet ligger mellan Ba och AB (3,5). — På grundval av en av studiesociala utredningen avgiven promemoria föreslås, att eleverna vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning i fråga om studiesocialt stöd dels anknys till naturastipendiesystemet, dels erhåller rätt till räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Vidare föreslås, att naturastipendiesystemet utvidgas till att omfatta studerande vid jordbrukets högre läroanstalter. Slutligen förordas vissa förändringar i fråga om rätten till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land, m. m.

Vad först gäller förslaget om en utvidgning av naturastipendieringen genom en sänkning av förutnämnda studielämplighetskrav utestänger, som departementschefen påpekat, den av nuvarande anslagstilldelning betingade meritgränsen ett stort antal studielämpade studenter från möjligheten att erhålla statsstipendium. Departementschefens förslag innebär en mycket betydande förbättring härutinnan och möjliggör att den vid 1950 års riksdag uppställda målsättningen i detta avseende nu kan förverkligas i förhållande till den breddning av rekryteringsunderlaget som skett sedan dess. Utskottet ger därför helt sin anslutning till departementschefens förslag i denna del. Utskottet tillstyrker tillika, att den beräknade genomsnittskostnaden för helt stipendium för nästa budgetår enligt departementschefens förslag höjes från för närvarande 2 400 kronor till 2 450 kronor samt att medel anvisas för samma budgetår motsvarande 3 240 fortsatta och 3 620 nya hela stipendier.

Av utskottets nu redovisade ställningstagande till en utvidgning av naturastipendiesystemet följer, att utskottet avstyrker bifall till yrkandet i motionerna I: 259 och II: 317 att något särskilt anslag för nästa budgetår till naturastipendier åt studerande vid universiteten med flera läroanstalter icke skulle utgå.

Departementschefens förslag om en utvidgning av naturastipendiesystemet till att omfatta studerande vid de högre konstnärliga skolorna innebär i huvudsak att eleverna vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping i fråga om studiesocialt stöd dels anknys till naturastipendiesystemet, dels erhåller rätt att söka räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Med hänsyn bland annat till förslagets provisoriska karaktär framlägges däremot icke nu förslag till att här ifrågakommande elevkategori skall erhålla rätt att söka stats-

garanterat studielån. Därest förslaget genomföres beräknas cirka 60 procent av de studerande bli stipendieberättigade.

Utskottet, som finner starka skäl tala för att nu ifrågavarande studiesociala stödåtgärder genomföres redan från och med nästa budgetår, tillstyrker departementschefens förslag härom. Utskottet vill emellertid i likhet med departementschefen understryka, att de nu förordade åtgärderna tills vidare bör betraktas såsom provisoriska i avvaktan på studiesociala utredningens slutliga förslag om studiesociala åtgärder på det högre utbildningsområdet.

Vad departementschefen i detta sammanhang i övrigt förordad har icke givit utskottet anledning till erinran.

Vidkommande motionerna i ämnet får utskottet anföra följande.

Mot bakgrunden av att studiesociala utredningen enligt sina direktiv har att upptaga frågan om hur avvägningen mellan olika direkta stödformer såsom stipendier och lån på lämpligaste sätt bör ske för att de skall fylla sin uppgift samt enligt propositionen nr 89 därvid givetvis även bör pröva frågan om rätt för nu berörda grupper att söka studielån med statlig kreditgaranti, avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 586 och II: 720 om rätt för de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna att nu söka statsgaranterat studielån.

Vad härefter angår motionerna I: 588 och II: 734 synes desamma enligt utskottets mening icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet vill nämligen erinra om att statsstipendienämnderna redan enligt gällande bestämmelser för utdelning av statsstipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter har möjlighet att, där så av dem prövas lämpligt, utdela dylika delstipendier. Någon begränsning i nämndernas rätt att utdela delstipendier synes alltså icke föreligga.

Vad beträffar motionärernas uttalande om angelägenheten av en uppjukning av behovsprövningskraven framgår av de för studiesociala utredningen meddelade direktiven, att utredningen bland annat har att överväga just frågan om gränserna för den ekonomiska behovsprövningen vid stipendiering och långivning.

Vad slutligen angår motionen I: 587 om en utsträckning av naturastipendiestödet m. m. även till den icke statsunderstödda Valands konstskola vill utskottet erinra om att departementschefen i det föregående uttalat, att studiesociala utredningens slutliga förslag givetvis även borde innefatta ett ställningstagande till principerna för avgränsningen av det studiesociala stödet inom gruppen studerande vid högre konst-, musik- och teaterskolor — exempelvis beträffande Valands konstskola. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till det nu föreliggande motionsvis framförda yrkandet.

Då några påfallande skillnader av exempelvis studieorganisatorisk art eller i fråga om de studerandes sociala rekrytering och studieekonomiska

förhållanden icke föreligger mellan å ena sidan jordbrukets högre läroanstalter och utbildningslinjer samt å andra sidan övriga universitet och högskolor, tillstyrker utskottet, att naturastipendiesystemet från och med nästa budgetår även införes vid lantbrukshögskolan, högre mejeri- och högre trädgårdskurserna vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Vad departementschefen i övrigt förordad avseende stipendietidens längd vid dessa högskolor och utbildningslinjer samt om övergångsanordningar med avseende på möjligheterna att erhålla och inneha stipendium föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Vad slutligen angår förslagen om vissa förändringar i fråga om rätten till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land samt övriga utländska högskolestuderandes — inbegripet flyktingstudenternas — studiesociala förmåner får utskottet, under hänvisning bland annat till vad utskottet i detta hänseende i tidigare sammanhang förordad beträffande studiehjälp enligt allmänna studiehjälpsreglementet (utl. nr 8, 1960), tillstyrka vad departementschefen härutinnan förordad.

Mot Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för nästa budgetår av sammanlagt 17 865 000 kronor under nu förevarande anslag har utskottet icke något att erinra.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 586 och II: 720 icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, icke må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 588 och II: 734 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 865 000 kronor.

2:o) **Statens lånefond för universitetsstudier.** Kungl. Maj:t har (prop. nr 89, s. 47—51) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för nästa budgetår under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 600 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 2 600 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft den under föregående anslagspunkt redovisade motionen I: 587, vari, såvitt nu är i fråga,

hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 89 måtte besluta att Valands konstskola upptages i förteckningen över de skolor för högre konstnärlig utbildning, vilkas elever skall vara berättigade att erhålla räntefria studielån för universitetsstudier.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt samt avstyrker, under hänvisning till sitt ställningstagande under föregående punkt, bifall till motionen I: 587, såvitt nu är ifråga.

Utskottet hemställer förty,

I. att motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 600 000 kronor.

3:o) **Allmänna studielånefonden.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (prop. nr 89, s. 51 och 52), vilket innebär en anslagshöjning med 1 100 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Allmänna studielånefonden* för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 200 000 kronor.

Stockholm den 17 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bertil Petersson, Kaijser och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fröken Karlsson, fru Lewén-Eliasson, herrar Arvidson, Larsson i Hedenäset, fröken Vinge och herr Helén.

Reservationer

1) under a v d e l n i n g I. vid *punkten 1* (Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Dovers torp, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställen bort ha följande lydelse:

»Kungl. Maj:t har under förevarande punkt framlagt förslag om ökat stöd åt konst och musik samt under denna och vissa andra anslagspunkter i det följande äskat medel för bestridande av kostnaderna för förslagens genomförande. Ehuru de konstnärligt verksamma yrkesutövarnas situation enligt utskottets mening i vissa avseenden måste anses mindre tillfredsställande har utskottet likväl i nuvarande statsfinansiella läge icke funnit sig böra mer än i begränsad utsträckning förorda bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Utskottet tillstyrker på grund av vad nu anförts att de i motionerna I: 259 och II: 317 föreslagna nedskärningarna i medelsäskandena under nu förevarande punkt samt de efterföljande punkterna 3, 5, 7 och 8 vidtages.

Vad departementschefen i övrigt föreslagit under nu förevarande anslag — innebärande uppräknningar av ett par anslagsposter med sammanlagt 3 500 kronor — har utskottet ansett sig böra tillstyrka.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 145 500 kronor.»

2) under a v d e l n i n g I. vid *punkten 3* (Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Avlöningar) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Dovers torp, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka under återopande av den med 1) betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till den i motionerna I: 259 och II: 317 föreslagna anslagsminskningen och att utskottet därför bort hemställa,

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga,

a) godkänna följande avlöningsstat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	288 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	63 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	44 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	64 800
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	7 500
	<hr/>
Summa kronor	468 700

b) till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan*: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 468 700 kronor;

3) under a v d e l n i n g I. vid *punkten 5* (*Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan*: Stipendier m. m.) av herrar *Kaijser, Skoglund* i *Doverstorp, Nilsson* i *Göingegården* och fröken *Karlsson*, vilka under åberopande av den med 1) betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till den i motionerna I: 259 och II: 317 föreslagna anslagsminskningen och att utskottet därför bort hemställa,

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan*: Stipendier m. m. för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 80 200 kronor.»

4) under a v d e l n i n g I. vid *punkten 7* (*Musikaliska akademien med musikhögskolan*: Stipendier m. m.) av herrar *Kaijser, Skoglund* i *Doverstorp, Nilsson* i *Göingegården* och fröken *Karlsson*, vilka under åberopande av den med 1) betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till den i motionerna I: 259 och II: 317 föreslagna anslagsminskningen och att utskottet därför bort hemställa,

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Musikaliska akademien med musikhögskolan*: Stipendier m. m. för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 40 000 kronor.»

5) under a v d e l n i n g I. vid *punkten 8* (Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg) av herrar *Kaijser, Skoglund* i *Doverstorp, Nilsson* i *Göingegården* och fröken *Karlsson*, vilka under åberopande av den med 1)

betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till den i motionerna I: 259 och II: 317 föreslagna anslagsminskningen och att utskottet därför bort hemställa,

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 kronor.»

6) under a v d e l n i n g I I. vid *punkten 1* (Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter)

a) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 586 och II: 720 och att till följd därav utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 586 och II: 720, besluta att studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna erhåller rätt att söka statsgaranterat studielån;»

b) av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Källqvist, Ståhl*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort med hänsyn till Valands konstskolas allmänt erkända ställning på konstutbildningens område, tillstyrka bifall till motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, och att till följd därav utskottets hemställan under II. bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, besluta att eleverna vid Valands konstskola skall vara berättigade att erhålla naturastipendier;»

c) av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Källqvist, Ståhl*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att

dels den del av utskottets yttrande på s. 21, som börjar med »Vad här efter» och slutar med »och långivning», bort ha följande lydelse:

»Motionerna I: 588 och II: 734 behandlar frågan om uppkommande tröskeeffekter vid behovsprövning av naturastipendierna. Det är fel, anser motionärerna, att ungdomar med samma studieförutsättningar och obetydliga skillnader i fråga om föräldraekonomisk bakgrund ändå skall behandlas olika i stipendiehänseende. Detta blir nämligen följden av att man tillämpar ett fast inkomststreck vid omkring 20 000 kronor i årsinkomst, med viss justering med hänsyn till antalet barn.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, nämligen att det givetvis inte är något som säger att de föräldrar som har inkomster strax ovanför

detta streck och vilkas barn alltså inte kan komma i åtnjutande av naturastipendier, har avsevärt lättare att hjälpa sina barn med studiefinansieringen.

Med hänsyn härtill finns det enligt utskottets mening anledning att söka mjuka upp den bestämda fastlåsning av den ekonomiska behovsprövningen, som för närvarande tillämpas och som enligt propositionen skulle kvarstå tills vidare. Meriteringskravet bör även enligt utskottets uppfattning anpassas till gällande meritkrav för erhållande av garantilån till studerande, men statsstipendienämnderna bör därutöver vara oförhindrade att inom ramen för det föreslagna anslaget, t. ex. genom ökat utnyttjande av möjligheten att bevilja delat stipendium, åstadkomma en uppmjukning av behovsprövningskraven, så att tröskeeffekterna utjämnas. Utskottet föreslår att grunderna för beviljande av naturastipendier justeras i enlighet härmed och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver denna mening till känna.»

dels ock utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 588 och II: 734, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om angelägenheten av sådan uppmjukning av behovsprövningskraven vid beviljande av naturastipendier, att rådande tröskeeffekter utjämnas;»

d) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, och att till följd därav utskottets hemställan under IV. bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu är i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande under åttonde huvudtiteln av ett reservationsanslag för budgetåret 1960/61 till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.»

7) under a v d e l n i n g II. vid *punkten 2* (Statens lånefond för universitetsstudier) av herrar *Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Källqvist, Ståhl*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka under åberopande av den med 6 b) betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, och att till följd därav utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, med bifall till motionen I: 587, såvitt nu är i fråga, besluta att eleverna vid Valands konstskola skall vara berättigade att erhålla räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier;»